

BK BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
SENIOR SECONDARY|CO-ED DAY CUM BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

MID-TERM_EXAMINATION 2024-25

SANSKRIT (119)

Class : IX

Date : 23.09.2024

MARKING SCHEME

Duration : 3 Hrs

Max. Marks : 80

सामान्य निर्देशाः –

- कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु अस्मिन् प्रश्नपत्रे अष्टादश प्रश्नाः सन्ति ।
- उत्तर लेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमांकः अवश्यमेव लेखनीयः ।
- प्रश्नस्य क्रमांकः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः ।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्देशानुसारं लेखनीयानि ।
- प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन पठनीयाः ।

(खण्ड क)

अपठितावबोधनम् (10 अंकात्मकः)

प्रश्न 01 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतेन लिखत –
(नीचे लिखे गद्यांश को पढ़कर दिए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

(अ) एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1×2=2 अंकौ)

(1) रामः कं हत्वा स्वपत्नीं सीतां विमोचितवान् ?	रावणं
(2) कुत्र दीपावल्याः अतीव महत्त्वम् अस्ति ?	भारते
(3) कस्मिन् युगे श्रीरामचन्द्रेण अवतारः गृहीतः ?	त्रेतायुगे

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(2×2=4 अंकाः)

(1) सीतया लक्ष्मणेन सह रामः कदा अयोध्यां नगरीं प्रत्यागतः ?

उत्तरम् – अस्मिन् दिवसे मर्यादापुरुषोत्तमः श्रीरामचन्द्रः पितुः आज्ञां परिपालयन् चतुर्दशवर्षाणां वनवासं समाप्य राक्षसराजं हत्वा तस्य बन्धनात् स्वपत्नीं सीतां विमोच्य सीतया लक्ष्मणेन सह अयोध्यां नगरीं प्रत्यागतः ।

(2) जनाः किं किं कुर्वन्ति ?

उत्तरम् – जनाः सर्वत्र स्वच्छतां कुर्वन्ति, आपणेषु गृहेषु मार्गेषु सर्वत्र विद्युतदीपकैः तैलदीपकैः मोवर्तिकाभिश्च प्रकाशं कुर्वन्ति ।

(3) बालकाः युवानः च किं कुर्वन्ति ?

उत्तरम् – बालकाः युवानः च विस्फोटकानां विस्फोटनं कुर्वन्ति ।

(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उचितं शीर्षकं संस्कृते लिखत । दीपावलीपर्वः

(1×1=1 अंकः)

(द) यथानिर्देशं उत्तरत – भाषा संबन्धी कार्यं (केवलं प्रश्नत्रयम्)

(1×1=3 अंकाः)

(1) (क) रामाय

(2) (ख) सर्वत्र

(3) (ख) भव्यरूपेण

(4) (ग) व्रतवतु

(खण्ड ख)

रचनात्मककार्यम् (15 अंकात्मकः)

प्रश्न 02 भवान् मनोजः/सौम्या भवतः/भवत्याः मित्रस्य/सख्याः सफलतां ज्ञात्वा तस्मै लिखिते वर्धापने पत्रे मंजूषापदेभ्यः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां पुनः लिखत – (1/2×10=5 अंकाः)
भवान् मनोज/सौम्या आप अपने मित्र/सखी की सफलता के बारे में जानकर उनको लिखे पत्र

में कोष्ठक में दिए पदों की सहायता से रिक्तस्थान भरकर उत्तरपुस्तिका में पुनः लिखिए—
रायपुरम्
दिनांक:

प्रिय (1) मित्रम्

(2) नमोनमः

अहं कुशलः अस्मि, भवतः कुशलतायाः (3) कामनां करोमि। समाचारपत्रेण ज्ञातं यत् भवता दसवीं कक्षायां (4) महाराष्ट्रराज्ये प्रथमम् स्थानं प्राप्तम्। एतत् ज्ञात्वा अहं (5) प्रसन्नः अस्मि। भवान् (6) परिश्रमस्य फलं प्राप्तवान्। भवान् सज्जतायाम् एकं अपि क्षणं (7) व्यर्थं न कृतवान्। तस्य परिश्रमस्य फलम् एव यत् भवान् प्रथमम् स्थानं (8) प्राप्तवान्। मम पक्षात् शुभकामनाः स्वीकरोतु। भविष्ये एवम् एव (9) सफलताम् प्राप्नोतु इति मम शुभेच्छा। मातरं पितरं ज्येष्ठेभ्यः च चरणस्पर्शः (10) अनुजाय च स्नेहं ददातु।

भवतः अभिन्न मित्रम्

मनोज / सौम्या

प्रश्न 03 'वृक्षाः—अस्माकं मित्राणि' इति विषयम् अधिकृत्य मंजूषातः शब्दान् चित्वा संस्कृतभाषया पंचवाक्यानि रचयत— (5 अंकाः)

वृक्षाः—अस्माकं मित्राणि इस विषय पर कोष्ठक से शब्द चुनकर संस्कृतभाषा में पाँच वाक्य लिखिए—

- 1, वृक्षाः धरायाः रक्षणं कुर्वन्ति।
- 2, वृक्षाः पथिकेभ्यः गृहं छायां यच्छन्ति।
- 3, वृक्षाः सत्पुरुषाः भवन्ति।
- 4, वृक्षाः प्राणवायुं काष्ठं यच्छन्ति।
- 5, वृक्षाः आतपं सहन्ति।
- 6, वृक्षाः परोपकाराय पशुपक्षिणां संरक्षणम्

छात्राणां स्वविकेन लिखितानि शुद्धानि वाक्यानि स्वीकर्तव्यः।

अथवा

चित्रं दृष्ट्वा मंजूषायाः सहायतया पंचवाक्यानि लिखत —

चित्र को देखकर मंजूषा की सहायता से पाँच वाक्य लिखिए —

- (1) चित्रम् वृद्धाश्रमस्य अस्ति।
- (2) अस्मिन् चित्रे आश्रमे वृद्धाः वार्तालापं कुर्वन्ति
- (3) भवनं सुंदरं अस्ति।
- (4) उभयतः वृक्षः वर्तते।
- (5) वातावरणं शान्तं अस्ति।

छात्राणां स्वविकेन लिखितानि शुद्धानि वाक्यानि स्वीकर्तव्यः।

प्रश्न 04 मंजूषायां दत्तैः शब्दैः कथां पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां पुनः लिखत — (5 अंकाः)

मंजूषा में दिए शब्दों के द्वारा कथा को पूर्ण करके उत्तर पुस्तिका में पुनः लिखिए —

(1) एकदा गुरु द्रोणाचार्यः दुर्योधनम् (2) आहूय आदिशत् — पुत्र! गच्छ नगरात् (3) सर्वाधिकं गुणवन्तं मनुष्यम् अन्विष्य आनय। दुर्योधनः (4) अहंकारी असीत्। सः चिन्तितवान् मत्तः गुणयुक्तः अन्यः कोपि भवितुं न अर्हति अतः अन्वेषणस्य (5) आवश्यकता नास्ति। सः गुरोः समीपम् आगत्य अवदत् यत् नगरे कोपि (6) गुणवन्तः मनुष्यः नास्ति। अनन्तरम् गुरुः युद्धिष्ठिरम् आहूय अवदत् — वत्स! (7) नगरं गत्वा गुणहीनं पुरुषम् अन्विष्य आनय। युद्धिष्ठिरः सम्पूर्णं नगरं भ्रमित्वा गुरोः समीपम् आगत्य (8) अवदत् — यत् मत्तः गुणहीनः अस्मिन् नगरे कोपि नास्ति। आचार्य द्रोणः (9) युद्धिष्ठिरम् आशिषम् अयच्छत् — पुत्र तव कीर्तिः कदापि न नश्यति।

केनापि सत्यमुक्तम् — यथा दृष्टिः (10) तथा सृष्टिः

अथवा

मंजूषातः उचितानि पदानि चित्वा संवादं प्रपूर्य उत्तरपुस्तिकायां पुनः लिखत –

मंजूषा से उचित शब्द को चुनकर संवाद को पूर्ण करके उत्तर पुस्तिका में पुनः लिखिए –

रवीन्द्रः – भो नाविक! नक्षत्रविद्यां जानासि किम् ?

नाविकः – (1) नहि नहि अहं तु प्रतिदिनं तारकाणि दृष्ट्वा नमामि ।

रवीन्द्रः – (हसन) भो मुखे! तव जीवनस्य चतुर्थांशः नष्टः । गणितं पठितवान् किम् ?

नाविकः – (2) गणनाम् एव जानामि न तु गणितम् ।

रवीन्द्रः – अरे तव जीवनस्य अर्धं जातम् । (वृक्षपंक्तिः दृष्ट्वा) वृक्षविज्ञानं जानासि किम् ?

नाविकः – (3) भोः कथं वृक्षविज्ञानं जानामि । कथमपि नौकां चालयामि । उदरं च भरामि ।

रवीन्द्रः – हा हन्त! तव जीवनस्य त्रिचतुर्थांशः व्यर्थः गतः ।

नाविकः – (4) पश्यतु पश्यतु, प्रबलं वायुप्रकोपः उत्पन्नः । अहं तु कूर्दित्वा तरामि ।

रवीन्द्रः – भोः! एषा नौका तु दोलायते । जलमपि प्रविशति । किं करोमि । तरणं न जानामि ।

नाविकः— (5) तरणं न जानासि नूनम् ? तर्हि नूनं तव सम्पूर्णमेव जीवनं नष्टम् ।

(खण्ड ग)

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (28 अंकात्मकः)

प्रश्न 05 सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कृत्वा रिक्तस्थानानि प्रपूर्य वाक्यानि लिखत –(पंच प्रश्नाः)(1×3=3 अंकाः)

सन्धि और सन्धिविच्छेद करते हुए रिक्तस्थानों को भरकर वाक्यों को पूरा करके लिखिए।(5 प्रश्न)

(1) देवः (देवालये) देव + आलयः वसति ।

(2) शिशुः (शे+अनम्) शयनम् करोति ।

(3) शब्दानां (सम्+धिः) सन्धिः करोतु ।

(4) बालेभ्यः (माता+छाया) मातृच्छाया प्राप्तव्यम् एव ।

(5) श्रावणे (शिवोत्सवः) शिव + उत्सवः भवति ।

प्रश्न 06 समासं विग्रहं वा कृत्वा रिक्तस्थानानि प्रपूर्य वाक्यानि लिखत – (पंच प्रश्नाः) (1×3=3 अंकाः)

समास/विग्रह करते हुए रिक्तस्थानों को भरकर वाक्यों को पूरा करके लिखिए – (5 प्रश्न)

(1) उद्याने (राज्ञः पुत्राः) राजपुत्राः भ्रमन्ति ।

(2) (विद्यायाः आलयः) विद्यालयः अध्ययनाय भवति ।

(3) (शीतलं सलिलम्) शीतलजलम् सवेभ्यः रोचते ।

(4) छात्रः (शास्त्रपरांगतः) शास्त्रेषु परांगतः अस्ति ।

(5) राजा (वानरयूथम्) वानराणां यूथं भवति ।

प्रश्न 07 कोष्ठके दत्तं समयं संस्कृतेन विलिख्य वाक्य उत्तरपुस्तिकायां लिखत –(प्रश्नत्रयम्)(1×3=3अंकाः)

कोष्ठक में दिए समय को संस्कृत में लिखकर वाक्यों को उत्तरपुस्तिका में लिखिए।(तीन प्रश्न)

(1) गोपालदासः प्रातः (5:15) सपाद् पंच वादने उत्तिष्ठति ।

(2) सः प्रातः (5:30) सार्धपंच वादने योगाभ्यासं करोति ।

(3) सः (6:15) सपाद् षड् स्नानादिकं पूजनं व करोति ।

(4) गोपालदासः (8:45) पादोन नव वादने विद्यालयं गच्छति ।

प्रश्न 08 मंजूषायां दत्तैः उचितैः अव्ययपदैः रिक्त स्थानानि पूरयित्वा वाक्यानि लिखत – (1×4=4 अंकाः)

कोष्ठक में दिए उचित अव्ययपदों से रिक्तस्थानों को भरकर वाक्यों को पूरा करके लिखिए ।

(1) मम पितामहः इदानीम् वृद्धः अभवत् ।

- (2) चिकित्सालये उच्चैः न वक्तव्यम् ।
 (3) पुरा शिक्षकेन यत् कथितम् तत् उचितम् एव कथितम् ।
 (4) त्वम् अपि स्वकार्यं कुरु ।

प्रश्न 09 प्रकृति प्रत्ययं योजयित्वा उचितम् उत्तरं चिनुत – (पंचप्रश्नाः) (1×4=4 अंकाः)

प्रत्यय और मूल शब्दों को जोड़कर उचित उत्तर चुनकर लिखिए (कोई पाँच)

- (1) छात्रः (धाव्+क्त्वा) ——— विद्यालयं गच्छति । (घ) धावित्वा
 (2) बालकः कन्दुकं (नी+तुमुन्) ——— भण्डारगृहं गच्छति । (ख) नेतुम्
 (3) प्रमोदः पितरं (सेव्+शानच्) ——— प्रसन्नः अस्ति । (ख) सेवमानः
 (4) छात्रेण कार्यं (कृ+क्त्) ——— । (क) कृतः
 (5) माता पुत्रस्य वचनं (श्रुत्+क्त्ववु) ——— । (ग) श्रुतवती
 (6) छात्रः विद्यालयं (गम्+शतृ) ——— क्रीडां करोति । (ग) गच्छन्

प्रश्न 10 उचितां विभक्तिं चित्वा वाक्यानि प्रपूर्य उत्तरपुस्तिकायां पुनः लिखत—(प्रश्नचतुष्टयं)(1×4=4अंकाः)

निर्देश के अनुसार उचित उत्तर चुनकर लिखिए (कोई चार)

- (1) ——— निरन्तरम् पाठं पठति । (ख) छात्रः
 (2) वृक्षः ——— फलानि यच्छन्ति । (ग) परोपकाराय
 (3) सीता ——— सह वनं गतवती । (ग) रामेण
 (4) मनोहरः ——— एव खादति । (क) रोटिकाम्
 (5) महर्षिं वाल्मीकिना ——— लिखितः । (घ) ग्रन्थः

प्रश्न 11 निर्देशानुसारम् उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत – (प्रश्नचतुष्टयम्) (1×4=4 अंकाः)

निर्देश के अनुसार उचित उत्तर चुनकर लिखिए (कोई चार)

- (1) बालक शब्दस्य षष्ठी विभक्तिः एकवचनम् किम् ? (ख) बालकस्य
 (2) नदी शब्दस्य सप्तमी विभक्तिः बहुवचनम् किम् ? (घ) नदीसु
 (3) भवान् पुल्लिङ्गशब्दस्य षष्ठी विभक्तिः द्विवचनम् किम् ? (ख) भवतोः
 (4) तत् स्त्रीलिङ्गशब्दस्य द्वितीया विभक्तिः बहुवचनम् किम् ? (ग) ताः
 (5) अस्मद् शब्दस्य तृतीया विभक्तिः बहुवचनम् किम् ? (घ) अस्माभिः

प्रश्न 12 निर्देशानुसारम् उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत – (प्रश्नत्रयम्) (1×3=3 अंकाः)

निर्देश के अनुसार उचित उत्तर चुनकर लिखिए (कोई चार)

- (1) श्रु धातोः लट्लकारस्य वर्तमानकालस्य उत्तमपुरुषस्य द्विवचनम् किम् ? (ख) पठावः
 (2) पठ् धातोः लङ्लकारस्य भूतकालस्य अन्यपुरुषस्य एकवचनम् किम् ? (क) अपठत्
 (3) कृ धातोः लृट्लकारस्य भविष्यकालस्य उत्तमपुरुषस्य द्विवचनम् किम् ? (घ) करिष्यावः
 (4) लिख् धातोः लोट्लकारस्य आज्ञार्थकस्यमध्ययम्पुरुषस्य एकवचनम् किम्? (क) लिख
 (5) पच् धातोः विधिलिङ्लकारस्यकामनार्थकस्यउत्तमपुरुषस्यएकवचनम्किम्?(क) पचेयम्

(खण्ड घ)

पठितावबोधनम् (27 अंकात्मकः)

प्रश्न 13 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतेन लिखत –

(नीचे लिखे नाट्यांश को पढ़कर दिए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

- (अ) एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2×2=1 अंकः)

(1) कः मातृभूमिं रक्षितुम् असमर्थः ?	प्रतापः
(2) केषाम् अनुगन्तारः वयम्?	स्वामिभाग्यानाम्
(3) देशरक्षायै बद्धपरिकराः के ?	वयं

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2 अंकौ)

(1) कैः बहु उपकृतः देशस्य ?	उत्तरम् – धीरैः वीरैः बहु उपकृतः देशस्य ।
(2) भवद्भिः कस्यै प्रयत्नः समाधेयः ?	उत्तरम् – भवद्भिः देशस्य स्वतंत्रतायै प्रयत्नः समाधेयः ।
(3) सहसा कः प्रविशति कश्चित् ?	उत्तरम् – सहसा प्रविशति कश्चित् मेवाडराजपुत्रः ।

(स) यथानिर्देशं उत्तरत – (1×2=2 अंकाः)

(1) कृतज्ञोऽस्मि भवताम् अहम् । वाक्येस्मिन् क्रियापदं किम् ?	(ख) अस्मि
(2) स्वामिभाग्यानाम् अनुगन्तारः वयम् । रेखांकिते शब्दे का विभक्तिः अस्ति ?	(घ) षष्ठी

प्रश्न 14 अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतेन लिखत –

(नीचे लिखे पद्यांश को पढ़कर दिए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

गौरवं प्राप्यते दानात् न तु वित्तस्य संचयात् ।

स्थितिरुच्चैः पयादानां पयोदीनामधः स्थितिः ॥

(अ) एकपदेन उत्तरत – (केवलमेकप्रश्नम्) (1×1=1 अंकः)

(1) गौरवं कस्मात् प्राप्यते ?	दानात्
(2) वित्तस्य संचयात् कः नष्टः भवति ?	गौरवः

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2 अंकौ)

(1) केषां स्थितिः उच्चैः भवति ?	पयादानां स्थितिः उच्चैः भवति
(2) केषां स्थितिः अधः भवति ?	पयोदीनाम स्थितिः अधः भवति

(स) यथानिर्देशं उत्तरत – (1×2=2 अंकौ)

(1) पयोदीनामधः स्थितिः । वाक्येस्मिन् अव्ययपदं किम् ?

(ख) अधः

(2) धनस्य इत्यर्थे किं पदं श्लोके प्रयुक्तम् ?

(ग) वित्तस्य

प्रश्न 15 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतेन लिखत –

(नीचे लिखे गद्यांश को पढ़कर दिए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

(अ) एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2×2=1 अंकः)

(1) को नाम मुनिः आसीत् । ?	महातपा
(2) मुनिः कस्मात् अहंकारम् उपगतः ?	तपः प्रभावात्
(3) मुनिः बलाकां कथं व्यलोकयत् ?	क्रुद्धस्तां

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2 अंकौ)

(1) कदा बलाका विष्टां उत्सृजत ?

उत्तरम् – एकदा यदा सः तरुच्छायोपविष्टः आसीत् तदा तस्योपरि बलाका विष्टां उत्सृजत् ।

(2) दृष्टमात्रा एव किम् अभवत् ?

उत्तरम् – दृष्टमात्रा एव बलाका भस्मसाद् अभवत् ।

(3) साध्वी कदा मुनेः अन्तिकम् आगता । ?

उत्तरम् – साध्वी भर्तुः शुश्रूषां कृत्वा भिक्षामादाय मुनेः अन्तिकम् आगता ।

(स) यथानिर्देशं उत्तरत – (1×2=2 अंकौ)

(1) 'कथं त्वया अन्यगोचरो बलाका वृत्तान्तो ज्ञातः इति ब्रूहि । वाक्ये अव्ययपदं किम् ?

(घ) इति

(2) 'साधुः' इत्यस्य किं विलोमपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् –

(ग) साध्वी

प्रश्न 16 रेखांकितान् शब्दान् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – (पंच प्रश्नाः)

(1×5=5 अंकाः)

(रेखांकित शब्दों के आधार पर प्रश्ननिर्माण कीजिए) (कोई पाँच)

(क) ब्राह्मणः दारिद्र्यात् अचिन्तयत् ।	कस्मात्
(ख) ऐश्वर्यस्य विभूषणं सुजनता ।	कस्य
(ग) सर्वभटाः देशरक्षायै बद्धपरिकराः आसन् ।	कस्यै
(घ) राजा पुत्राणाम् आचारहीनतया उद्विग्नमनाः आसीत् ।	केषाम्
(ङ) धर्मव्याधः मातापित्रोः भक्तः आसीत् ।	कः
(च) हितोपदेशः नीतिकथानां संकलनमेव ।	कः

प्रश्न 17 प्रदत्तस्य श्लोकस्य अन्वयं प्रपूर्य लिखत – (2 अंकौ)

(दिए श्लोक के अन्वय में रिक्तस्थान भरकर उत्तर पुस्तिका में लिखिए)

अन्वयः— मथ्यमानात् काष्ठात् अग्निः जायते । खन्यमाना भूमिः तोयं ददाति ।

सोत्साहानां नराणाम् असाध्यं नास्ति । मार्गे आरब्धाः सर्व यत्नाः फलन्ति ।

प्रश्न 18 घटनाक्रमानुसारं वाक्यानि पुस्तिकायां लिखत – (5 अंकाः)

(घटना को क्रम के अनुसार उत्तर पुस्तिका में लिखिए)

(ख) उज्जयिन्यां माधवो नाम विप्रः वसति ।

(घ) ब्राह्मणः श्राद्धार्थं राज्ञा निमंत्रितः भवति ।

(क) ब्राह्मणः नकुलं बालरक्षार्थं व्यवस्थाप्य गच्छति ।

(ङ) ब्राह्मणः श्राद्धार्थं राज्ञः प्रासादं गच्छति ।

(च) नकुलः बालकस्य समीपं आगच्छन्तं सर्पं मारयति ।

(ज) नकुलस्य मुखं रक्तविलिप्तं भवति ।

(ग) ब्राह्मणः श्राद्धं गृहीत्वा प्रत्यागच्छत् ।

(झ) ब्राह्मणः रक्तविलिप्तमुखं नकुलं दृष्ट्वा चिन्तयति – 'नूनं खादितः मे पुत्रः अनेन नकुलेन ।'

(छ) ब्राह्मणः सुस्थं पुत्रं दृष्ट्वा विषादमनुभवति ।

(ञ) सहसा क्रियां न विदधीत् ।